

Jordi Martí

En el primer terç del segle XX, Berlín va formar, juntament amb Viena i Praga, un triangle o trinitat daurada de la cultura centreeuropea, que és tant com dir de la cultura feta amb la voluntat de superar les barreres nacionals i d'ésser, abans de res, europea. Del cinema fet a Viena i a Praga ja me n'he ocupat a articles anteriors. Ara li toca el torn a Berlín, capital d'una cinematografia, l'alemanya, tan prodigiosa com, a vegades, poc coneguda al nostre país.

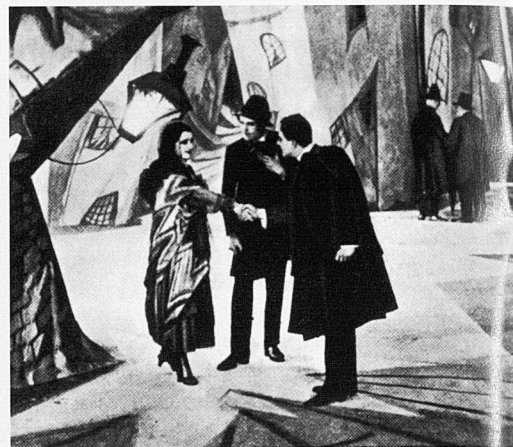
Sembla ser que a Alemanya i, en concret, a Berlín, l'invent del cinematògraf va seguir un procés paral·lel i simultani al de França. Així, Max Skabnowsky va oferir el 1895 la primera projecció pública d'un film rodat amb una càmera similar a la dels Lumière, dos mesos abans que aquests fessin la seva famosa primera projecció a París. Ara bé, l'èxit del cinematògraf a França va ser de tal magnitud, que París es va convertir en la veritable capital europea del cine en aquells primers anys. Quan l'any 1910 Erich Pommer va fundar la primera productora alemanya a Berlín, la Decla, aquesta va sorgir com una filial de la parisenca Éclair. Les primeres produccions de la Decla varen ser molt desiguals, amb una curiosa preferència pels curmetratges de contingut eròtic.

Durant la Gran Guerra es va cons-

tituir la mítica productora Ufa, de capital estatal, fundada per cobrir, amb els seus beneficis, les despeses de la contesa bèl·lica. Doncs bé, va ser a partir de 1919, una vegada acabada la guerra i gràcies, per un costat, a la Ufa i, per l'altre, a la confluència a Berlín d'un grup de directors, actors i guionistes, alemanys i estrangers, amb altes dosis de geni i d'inquietuds artístiques, que va esclatar l'època daurada del cine alemany. La major part d'aquesta cinematografia es va circumscriure a l'àmbit estètic de l'expressionisme, moviment originalment pictòric, que va ser entès pels artistes alemanys com un concepte general de l'art i de l'existència i que quasi tot d'una va calar dins altres àmbits expressius, com el literari, el teatral i, inevitablement, el cinematogràfic.

L'expressionisme alemany, des de la seva vessant més metafísica -la captació de l'esperit humà en la seva essència i no en el seu aspecte transitori- fins a les derivacions crítiques o satíriques envers la realitat sagnant de la guerra recent i de les seves conseqüències socials i polítiques -fam, atur, injustícies socials-, va impregnar el món artístic germànic durant els anys difícils de la República de Weimar.

Un antecedent del cine expressionista el constitueix el film *El estudiant de Praga* (1913), del danès Stellan Rye i de l'alemany Paul Wegener. Ara bé, l'esclat de la nova estètica expressionista, que tanta influència tindrà en la posterior evolució de la història del cine mundial -com ara, en el cinema negre americà dels anys trenta i quaranta, o en la filmografia d'un Orson Welles, per posar solament dos exemples-, es produirà entre

1920 i 1922. En aquests anys se succeeixen les estrenes d'*El Golem* (1920) del mateix Wegener, *El gabinet del doctor Caligari* (1920) de Robert Wiene, la sèrie de pel·lícules sobre el Dr. Mabuse de Fritz Lang i la mítica *Nosferatu* (1922) de Murnau.

El cine expressionista es va anar diversificant i sofisticant amb aportacions prou interessants com *El últim* (1925) de Murnau; la temàtica futurista de *Metrópolis* (1926) de Fritz Lang, visió molt crítica d'un món futur dominat per la tècnica i on l'ésser humà esdevé un apèndix més de les màquines; o la incorporació del sonor a *M. el vampir de Düsseldorf* (1931) del mateix Lang, magistralment protagonitzada per l'hongarès Peter Lorre, que després va realitzar una prodigiosa carrera de secundari a Hollywood, de la qual va deixar constància en el seu llibre *Afectes secundaris* Eduardo Jordá. Però cap d'aquests films posteriors va arribar al ressò popular de *Nosferatu* o *El gabinet del doctor Caligari*. Aquesta darrera va ser exhibida al mateix cine de París durant set anys, entre 1920 i 1927, i els seus decorats, dissenyats pel txec Alfred Kubin, entre cubistes i gòtics, varen definir el que el públic encara ara entén com a estètica expressionista. *Nosferatu*, per la seva part, una recreació molt particular del mite de Dràcula, amb els seus jocs d'ombres amenaçants i el seu inconfusible vampir-recreat fa uns anys, en un homenatge gens dissimulat, per Francis Ford Coppola al seu *Dràcula*-, va deixar una llarga i fructífera empremta en el cine de terror posterior. ■

